

Vzgoja, izobraževanje in vseživljenjsko učenje – vzgojni pristopi

Tjaša Škoda *

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija
skoda.tjasa@gmail.com

Povzetek:

Raziskovalno vprašanje (RV): Kateri so vzgojni pristopi, ki jih različni avtorji definirajo in kako se njihova uporaba kaže v praksi.

Namen: Namen in cilj raziskovanja je pregled literature o vzgojnih pristopih, njihovimi prednostmi, pomanjkljivostmi in raznolikostmi.

Metoda: Uporabljena je analiza člankov in knjig s področja vzgojnih pristopov.

Rezultati: S pregledom literature smo ugotovili, da različni avtorji definirajo vzgojne pristope različno. Kljub temu pa lahko med njimi najdemo podobnosti. Avtorji govorijo o dveh najpomembnejših raznolikostih vzgojnih pristopov. Vzgojitelji lahko uveljavljajo svojo moč, ki ima za posledico kaznovanja ali pa se odločijo za bolj permisivni pristop, ki upošteva svobodno voljo otrok.

Organizacija: Poznavanje vzgojnih pristopov je pomembno saj oblikujejo univerzalno odličnost in ustvarjajo posameznikovo osebnost. Od te je odvisno kako bo neka organizacija delovala, kakšno kakovost lahko dosega in kako uspešna je lahko.

Družba: Pregled literature prikaže raznolikosti in podobnosti med vzgojnimi pristopi.

Originalnost: Raziskava je narejena na podlagi pregleda literature domačih in tujih avtorjev.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: V prihodnje bi bilo potrebno pregledati večje število strokovne literature ali izvesti raziskavo kako so poznani pristopi uporabljeni v praksi in kakšne so njihove posledice.

Ključne besede: vzgoja, izobraževanje, vzgojni pristopi, vzgojitelji, družina, šola

1 Uvod

Vzgoja zajema celostni razvoj osebnosti, ki poteka na kognitivni, emotivni in vrednotni ravni. Pri procesu vzgajanja so pomembni tako individualni, kot tudi družbeni aspekti, ki se kažejo skozi vrednote, vedenje in ne nazadnje s celotno osebnost posameznika. Kako se bo osebnost posameznika razvila je med drugim odvisno od vzgojnih pristopov, katerih je posameznik deležen že od rojstva. Vzgoja je pomembno vodilo za oblikovanje osebnosti. Ta lahko s pravilnimi in dobro zastavljenimi vzgojnimi pristopi, vodi do kakovosti in odličnosti na različnih življenjskih ravneh, govorimo lahko o pojmu univerzalne odličnosti.

Skozi raziskovalno vprašanje bomo ugotavljali kateri so vzgojni pristopi, ki jih različni avtorji definirajo in kako se njihova uporaba kaže v praksi.

Sodobni čas, napredek tehnologije ter spreminjajoče se prednostne vrednote zahtevajo uporabo vzgojnih pristopov, ki čim bolj kakovostno vplivajo na razvoj posameznika. Namen in cilj raziskovanja je pregled nad teoretično poznanimi vzgojnimi pristopi, njihovimi prednostmi, pomanjkljivostmi in raznolikostmi.

* Korespondenčni avtor.

2 Metoda

Članek je preglednega značaja zato je uporabljena analiza člankov, ki jih najdemo s pomočjo portala ProQuest in ostalega gradiva na izbrano tematiko. Iskanje poteka po naslednjih ključnih besedah: vzgoja, izobraževanje, vzgojni pristopi, vzgojitelji, družina, šola. Poskušamo odkriti rezultate posameznega vzgojnega pristopa in načine njihovega izvajanja. V analizi člankov in ostalega gradiva smo podrobno prebrali vsakega in njihovo bistvo strnili v povzetek.

3 Pregled literature in rezultati

Živimo v obdobju, ki je izrazito nemirno, polno sporov, napetosti in neravnovesij. Vendar lahko z razvito tehnologijo in znanjem odpravimo pojavljajoče neustreznosti. Pomembno je, da v svetu delujemo odgovorno in se upiramo na nekatere skupne vrednote in etična načela. Pri tem sta pomembna univerzalna odličnost in mojstrstvo, ki pripomoreta k dostojanstvenemu življenju ter trajnostnemu razvoju. Predpostavljata, da je vsak posameznik lahko odličen ter nosilec mojstrstva, kar izvira iz lastnosti vsakega posameznika. Pri tem je pomembna izgradnja celovite osebnosti. Univerzalna odličnost pripomore k uspešnem načinu življenja in z njenim udejstvovanjem deluje za uveljavljanje pozitivnih vrednot. Temelji na potrebi po pozitivnem razmišljanju in aktivnosti vsakega posameznika. Pomemben vidik univerzalne odličnosti sta vzgoja in izobraževanje. Z uveljavljanje univerzalne odličnosti in mojstrstva se spodbuja znanje, ki je tesno povezano s spoštovanjem in s solidarnostjo, kar vodi v zadovoljstvo v življenju in pri delu. Pri vzgoji je pomembna medsebojna strpnost, altruizem, empatija in nenehno izobraževanje, ki med različnimi kulturami vzpostavlja sožitje. Univerzalna odličnost in mojstrstvo se torej začneta razvijati z vzgojo otrok. Pri tem imajo njihovi vzgojitelji odgovorno nalogo, da otroke vzgajajo in izobražujejo v skladu s človeškim dostojanstvom. (21. mednarodni forum odličnosti in mojstrstva, 2009, str. 188–191)

Vzgoja se lahko nanaša na primarno oblikovanje posameznikove osebnosti, ki poteka v okolju kjer oseba odrasča, razumemo pa jo lahko tudi v povezavi s pojmom organizacije. Posamezniki v organizacijo »prinesejo« svojo osebnost, kot posledico domače vzgoje poleg tega pa jim tudi sama organizacija lahko nudi določeno obliko vzgoje, ki se nanaša na njihovo poslanstvo in poslovanje.

Gabrijeličič (1995, str. 11-154) pravi, da živimo v svetu, ki je vse bolj težavnejši in deležen zapletenih sprememb. Tu nam je lahko v veliko pomoč znanstvena disciplina, ki jo imenujemo organizacijski razvoj. Ta predstavlja poglobljeno poznavanje najnovejših dogajanj v človekovi dejavnosti – organiziranju. Pogoj za uspešnost in odličnost je aktivnost na podlagi znanja, razumevanje organizacijskih procesov ter psihična aktivnost. Pri slednjemu vidiku so za doseganje odličnosti pomembni ključni termini, med katere sodi tudi samoizobraževanje in, ki s primerno kombinacijo nudijo posamezniku veliko moč. Za odličnost je pomembno, da znanje vsakodnevno izpopolnjujemo. Ključnega pomena je torej stalno učenje, izobraževanje in vzgajanje.

Podobno razmišlja Ivanko (2007, str. 129), ki pravi, da se mora sodobna organizacija nenehno prilagajati spremenjenim zahtevam okolja. To pa si zagotavljamo s stalnim učenjem in usposabljanje. Osnova učenja pa je posamično učenje.

Organizacijo predstavljajo ljudje zato se je pomembno osredotočiti v trajno rast razmerij med ljudmi in njihovo ustvarjalnost. V središču je torej človek, vsak posebej in vsi skupaj, osebne in medosebne interakcije ter ustvarjalne zmogljivosti. Osebna odličnost je pogoj za organizacijsko odličnost. (Bukovec, 2007, str. 232)

Današnje življenjske razmere se nedvomno razlikujejo od tistih v preteklosti, kljub temu pa bližnja ali daljna preteklost še vedno živita v nas, starših, vzgojiteljih. Naš način bivanja in razumevanje otrok sta izpostavljena vplivu zavednega in nezavednega, načinu življenja, kulturi, znanju in vrednotam rodov, ki so živeli pred nami. Alkimija med našo osebno zgodovino in okoljem, kjer odraščamo, se bo prerodila in spremenila in sicer v novi alkimijo, ki nastaja med starši, vzgajanim otrokom in današnjim svetom. (Jacob, 2002, str. 13)

Žorž (2010, str. 7) opredeljuje vzgojo kot odnos med starši in otrokom, ki ga sooblikujejo čustva, trenutna razpoloženja in obremenitve.

Kadar govorimo o vzgoji lahko govorimo tudi o pojmu socializacije. To je proces, v katerem se otroci vzgajajo in izobražujejo, da postanejo socialno bitje na podlagi vrednot, norm. pravil in navad iz njihove okolice. (Alsaker v Jaffe, 1998, str. 221)

V nadaljevanju bomo pregledali nekatere načine vzgoje, kakor jih opredeljujejo različni avtorji.

Skozi zgodovino in vse do danes so se oblikovali različni vzgojni pristopi, ki izvirajo iz odnosa med vzgojiteljem in vzgajancem. Hoffman (1970) pravi, da poznamo vzgojne pristope, ki slonijo na vzgoji z uveljavljanjem moči (avtoritarna vzgoja) in vzgoji brez uveljavljanja moči. Avtoritarna vzgoja se kaže v telesnem kaznovanju, verbalni agresivnosti in odvzemanju. Odnos med vzgojiteljem in vzgajancem sloni na odvisnosti, je hladen in odrinjen. Zaupanje, toplina, ljubezen, želje in zmožnosti posameznika so v tem načinu vzgoje spregledani. Vzbuja se strah pred kaznijo zaradi česar se posameznik nenehno podreja avtoriteti. Ta način vzgoje negativno vpliva na moralni razvoj saj se posledice takšne vzgoje kažejo v pasivnosti posameznika ali njegovem odporu. Takšne osebe so uporniške, samovoljne, agresivne ali dvolične. V kasnejših letih so nesamostojni podredljivi ter ne zmožni samokontrole. Pri vzgoji brez uveljavljanja moči lahko govorimo o vzgoji s čustvenimi sankcijami in o vzgoji s podukom. Pri vzgoji s čustvenimi sankcijami vzgojitelj uporablja čustveno navezanost vzgajanca in vzgojitelja kot sredstvo za kaznovanje. Tak način vzgoje ima za posledico hudo čustveno problematiko. O vzgoji s podukom pa govorimo takrat, kadar se upošteva vzgajanjeva osebnost in njegova svoboda. Veliko je zaupanja in spoštovanja. Vzgojitelj, ki ima sam pozitivno samopodobo, pozitivno doživlja osebe, ki jih vzgaja, in jim izkazuje spoštovanje. Oblikuje pozitivno vzgojno okolje, takšno, ki spodbuja in sprošča iniciativnost, zaupanje in spoštovanje. Pri tem načinu vzgoje se uporabljajo metode za

spodbujanje pozitivnega vedenja, pojasnjevanja omejitev, nakazovanja posledic oz. metode, kjer vzgojitelj pojasni svoje zahteve z opozarjanjem. Vzgoja s podukom torej vsebuje čustveno in razumsko komponento, ki ugodno vplivata na moralni razvoj saj se posameznik razvija v samostojno in odgovorno osebnost v skladu z njegovimi smernicami in z upoštevanjem drugih okoli njega. (str. 285-287)

Podobno razmišlja Jung (2002, str. 90), ki pravi, da se mora vzgojitelj zavedati, da govorjenje in ukazovanje le malo koristita, toliko bolj pa zgled. Če si vzgojitelj nezavedno dopušča vsakovrstne razvade, laži in slabo vedenje, učinkuje to neprimerno močneje kot še tako dobri nameni. Meni, da je najboljša vzgojna metoda v tem, da je vzgojitelj sam vzgojen in da psihološke modrosti najprej preizkusi na sebi, da ugotovi njihovo primernost. Vse dokler bo v svoja prizadevanja vključeval inteligentnost in potrpljenje, verjetno ne bo slab vzgojitelj.

Empirične študije in terapevtska praksa ugotavljajo, da imajo starši v obdobju odraščanja otrok, izredno pomembno vlogo. Ule (2008, str. 76) pravi, da raziskave vedno znova potrjujejo, da so starši najpomembnejše osebe v življenju odraščajočih mladih.

Jeriček (2011, str. 12) podarja, da otroci niso popolnoma imuni na spremenjene razmere in različna delovanja sistemov v okolju. Velikokrat so pod vplivom starejših oseb, ki jih obkrožajo; staršev učiteljev, sorodnikov, starejših vrstnikov. Vrednote in stališča oblikujejo pod vplivom drugih oseb. Na ta način prevzamejo komuniciranje, razmišljanje in čustvovanja. Uporabljajo torej strategije, ki so se jih naučili od drugih.

Rousseau je eden prvih teoretikov o vzgoji, ki je opozarjal na pomen proučevanja razvojnih značilnosti otroka. Pravi, (1959, str. 36-40) da vzgojo dobimo preko narave, ljudi in stvari oz. iz treh virov; otrokove vrojene narave, vzgoje in otrokovega življenjskega okolja. Narava nas vzgaja s tem, da razvija v nas spodobnosti in organe, ljudje s tem, da nas učijo uporabljati to, kar razvija v nas narava, predvsem sposobnosti. Stvari pa nas vzgajajo s tem, da si pridobivamo izkušnje. Po Rousseau (Devjak, 2005 str. 23) je pravilno vzgojen človek tisti, ki ne pripada nobenemu stanu, tisti, ki vidi tudi v drugih ljudeh človeka in ne pripadnika stanu. Tak človek je pristen in neizumetničen. S tem je postavil naravo proti tedanji zlaganosti in izumetničenosti v kulturi in medsebojnih odnosih. Naravno vzgojen človek ni divjak, fevdalno kulturo zavrača, ker ima sam boljšo.

Pri nas je v sedemdesetih in osemdesetih letih vzgojne stile raziskovala avtorica Bergant. Podala je definicijo treh vzgojnih tipov:

- represivni vzgojni stil,
- permissivni vzgojni stil in
- laissez-faire oz. vsedopuščajoča vzgoja. (Bergant, 1994, str. 71-110)

Pri represivni vzgoji gre za vzgojno usmeritev, ki poudarja pretežno negativna vzgojna sredstva kamor sodijo kazni, prepovedi in omejitve. S strogostjo, nadzorom in pritiskom

skuša odpraviti pomanjkljivosti otroka, da bi vzgojila vdanega, poslušnega ne iniciativnega posameznika. Permisivna vzgoja je usmerjenost k pozitivnimi vzgojnimi ukrepi in upoštevanju posebnosti otrok. Pri konceptu laissez-faire oz. vsedopuščajoči vzgoji je otrok subjekt in vzgojitelj objekt vzgojnega procesa. Gre za obratni pojav represivne vzgoje, kjer se vzgajancu dopušča vse.

Avtorja Peček Čuk in Lesar (Kociper, 2011) predlagata nekoliko drugačno delitev vzgojnih stilov in sicer:

- represivni ali avtorski oz. avtoritarni vzgojni stil,
- interakcijski ali avtorski vzgojni stil oz. avtoritativni,
- permisivni ali laissez-faire oz. do-(po-)puščajoči vzgojni stil.

Pri takšnem kvalificiranju sta permisivni in laissez-faire vzgojni stil izenačena, ker je avtoriteta v obeh pojmovanju kot negativni, omejujoč dejavnik. Za avtoritarni vzgojni stil je značilen krščanski tip patriarhalne vzgoje. Njegovi zagovorniki so prepričani, da je mogoče pri otroku doseči želeno vedenje s postavljanjem pravil, kaznovanjem in nagrajevanjem. V odnosu med vzgojiteljem in gojencem prevladuje enosmerna komunikacija, osnovna naloga takšnega načina vzgoje pa je prenos moralnih pravil in vrednot družbe. Učinki takšne vzgoje so hitro vidni, saj omogoča učenje enostavnih oblik vedenja, deležna pa je veliko kritik. Takšen način vzgoje ne vzgaja za odgovornost, saj vzgojitelj določi, nadzira in prevzema odgovornost za otrokovo vedenje. To onemogoča njegovo sodelovanje in soodločanje. (str. 34-35) O podobnem vzgojnem stilu govori tudi Kroflič (1997), katerega poimenuje »kulturno-transmisijksi model moralne vzgoje«. Otroku sprejme pravila obstoječe družbe, soočen je z vnaprej določenimi moralnimi zahtevami in vrednotami, ki se mu predstavljene kot večne resnice. Njegova vloga je omejena na poslušno sledenje napotkov vzgojitelja in ni upravičen do kritične presoje. Takšen način vzgoje je etično sporen, saj ne zagotavlja temeljne človekove pravice do lastnega prepričanja. Represivi oz. avtoritarni vzgojni stil se ne zavzema za vzgojo odgovornega in moralno avtonomnega posameznika, pač pa takšnega, ki se nekritično podreja avtoriteti, v njej išče potrditev in občutek pripadnosti v hierarhično strukturo. (str. 26-28)

Avtoritativni vzgojni stil je v vzgojni teoriji prisoten zadnja štiri desetletja in je nastal z namenom, da bi presegel slabosti avtoritarne in permisivne vzgoje. Idejne temelje je postavil Immanuel Kant, nemški filozof, ki je zatrjeval, da mora vzgoja vsebovati prisilo, hkrati pa je skušal najti način, kako bi lahko ob prisili kultiviral svobodo. (Kociper, 2011, str. 42)

Peček Čuk in Lesar (2009, str. 151-157) povesta, da avtoritativni stil temelji na sodobnem pojmovanju otrokovega razvoja. Poznano je, da njegov razvoj ni odvisen samo od notranjih procesov ampak tudi od zunanjih dejavnikov in interakcije med njimi. Discipliniranje in kaznovanje pa sta nujna sestavina tega vzgojnega stila. Kazen se izreče otroku, ki je zmožen

upoštevati pravila in se po njih ravnati. Pri tem se otroka ne ponižuje ampak se krepi njegov občutek odgovornosti in pravičnosti s čimer se ga navaja na samodisciplino. Vzgojitelj je v nenehni interakciji z otrokom, otrok sodeluje pri oblikovanju pravil in iskanju rešitev.

Permisivni stil je utemeljil francoski razsvetljenski mislec Jean Jacques Rousseau, ki je otroka postavil v središče vzgojnega delovanja. Zavzemanje za prijazno vzgojo je izhajalo iz potrebe po spoštovanju otrokovih pravic in spoznanja, da nasilne vzgojne metode niso bile dovolj učinkovite. Zagovorniki so prepričani, da je otrok sam sposoben uravnati svoje vedenje, zato je uporaba pravil, prisile in kazni odveč. Vzgojitelj v takšnem pristopu sme v odnosu uporabiti minimalno količino moči in kontrole. Permisivna vzgoja temelji na videz svobodnem, odprtem odnosu med vzgojiteljem in vzgajancem. Vendar pa permisivna vzgoja ni prinesla želenih rezultatov, saj ni oblikovala samostojnega, ustvarjalnega in notranje moralno avtonomnega posameznika. Oblikovala je posameznika z narcistično strukturo osebnosti, odvisnega od zunanjih potrditev, ki pravila spoštuje samo zato, da bi si pridobil naklonjenost iz okolice. Zahteve staršev in vzgojiteljev po otrokovi svobodi, naravnosti in spontanosti so ustvarile podobno vzgojno okolje kakor klasična represivna vzgoja. (Kroflič, 1997, str. 28-31)

Šebart (1990, str. 48-65) vzgoji stil opredeljuje, kot odnos med vzgojiteljem in vzgajancem, ki vključuje namen vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi. To je sistem metod in postopkov s katerimi skuša vzgojitelj vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi. Vzgojni stil je odvisen od številnih dejavnikov: od vzgojiteljevih stališč, pojmovanja in razumevanja otrokove narave, njegovega razvoja, načina discipliniranja itn. Vzgojni pristopi pa vedno določajo tudi nezavedne sile, saj vzgojni proces vedno nepredvidljivo zaplete obstoj in delovanje nezavednega kot objektivne kategorije v posameznikovi osebni strukturi ter delovanje nezavednega med posamezniki. Pomemben vidik predstavlja tudi družbeno-zgodovinski kontekst vzgoje; družba si namreč skozi proces vzgoje in socializacije vedno zagotovi takšen tip posameznika, ki odgovarja potrebam določenega časa. Avtorica pravi, da so vzgojni stili in koncepti vzgoje v funkciji reprodukcijske družbe. Pri opredelitvah vzgojnih stilov po njenem prepričanju manjka upoštevanje analize posameznika kot produkta določenih vzgojnih namenov ter analize družbe. Pravi, da opredeljevanje vzgojnega stila kot represivnega, permisivnega, laissez-faire, ... ostaja pomanjkljivo, saj ne upošteva zveze določenega tipa vzgoje z družbeno določeno reprodukcijo posameznikov.

Pantley (2001, str. 21-38) je mnenja, da lahko odlično vzgojo dosežemo z načrtovanjem. Takšna vzgoja temelji na akciji namesto reakciji, na skrbnosti namesto na jezi in na zdravem razumu namesto na nerazumnosti. Vzgoja otrok težavna naloga saj so tako otroci kot starši različni. To je tudi razlog zakaj ni mogoče ponuditi enotne rešitve, ki bi bila učinkovita za vse. Avtorica nadaljuje in pravi, da se pri vzgoji za odličnost lahko vzgojitelji ravnajo po naslednjih devetih postavkah:

- uveljavljanje avtoritete,
- zahtevanje,

- resnost pri postavljanju zahtev,
- jasno in kratko izražanje,
- ne popuščanje,
- ponujanje izbire,
- uveljavljanje pravil in rutine,
- odnosi, ki temeljijo na ljubezni, zaupanju in spoštovanju,
- pomislek preden se izvede ukrep.

Vzgojne koncepte pa morajo imeti in uporabljati tudi v sistemu formalnega izobraževanja oz. v šolstvu. Kroflič (2011, str. 178-187) pravi, da mora vzgojni načrt poleg predpisanega kurikula upoštevati tudi delovanje dejavnikov skritega kurikula. Naloga učitelja v današnjem času naj ne bi bilo le seznanjanje mladostnika z vrednotami, ampak tudi spodbujanje njegovega moralnega razsojanja ter razvoj t.i. prosocialne naravnosti do sočloveka, šolske skupnosti, naravnega okolja in do samega sebe.

Avtor nadaljuje (prav tam) in pravi, da lahko govorimo o minimalnem in maksimalnem cilju vzgoje. Pri minimalnem gre za zagotavljanje odnosov, discipline in splošne klime, ki omogočajo nemoten potek vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Ta dimenzija vzgojnih ciljev se navadno omeji na oblikovanje hišnega reda in disciplinskih praks kot sistema preventivnih in kurativnih ukrepov za njihovo zaščito. Maksimalni cilji vzgoje sledijo logiki ugotovitve, da sta vzgoja in izobraževanje neločljivo povezana. To se zgod posebej takrat, ko si prizadevamo za doseg višjih vzgojnih ciljev, kot so na primer oblikovanje osebno odgovorne, strpne, družbene angažirane osebnosti. Pomembno je, da se v izobraževalnih institucijah postavljajo vzgojni načrti in sicer iz dveh razlogov. Prvi je pravni vidik, saj šola kot družbena institucija nima primarne pravice do vzgoje otrok; legitimiteto vzgoje jim dodeljujejo starši otrok, ki morajo biti vnaprej seznanjeni z vzgojnim konceptom institucije. Drugi razlog zakaj je potreben vzgojni načrt v šolah je pedagoški. Šola je zapletena institucija, v kateri delujejo mnogi vzgojni dejavniki, ki jih z vzgojnim konceptom povežemo v sklenjeno celoto, ki teži k realizaciji vnaprej opredeljenih vzgojnih smotrov oz. vrednot. Če tega ne storimo, bodo vzgojne dejavnike zasedle naključne partikularne ideologije (stereotipno razumevanje disciplinske vloge šole kot družbene institucije, marketinški vpliv ekonomskih interesov ipd.). Pri načrtovanju vzgojne dimenzije na ravni šoli bi morali upoštevati, da je v vzgojnem načrtu zajeto spoštovanje posameznikovih pravic, etičnost, demokracija, socialna usmerjenost in inkluzivnost. Potrebno se je zavedati, da ni mogoče določiti vzgojnega načrta enkrat za vselej, temveč gre za proces, ki ni nikoli dokončan, saj ga je potrebno vedno znova spremljati ter na podlagi evalvacije preoblikovati njegovo osnovno zasnovo.

Kroflič (2011, str. 188) povzame in pravi, da šola vzgaja preko naslednjih dejavnosti, kjer pa ne gre zanemariti tudi šolske kulture in klime, ki sta odraz konceptualizacije spodaj naštetih dejavnikov:

- z uveljavljanjem pravil šolskega in hišnega reda,
- z načini organiziranosti učencev (oddelčne skupnosti),
- s sodelovanjem med šolo in starši,
- z delovanjem šolske svetovalne službe,
- s ponudbo izvenšolskih dejavnosti,
- s sodelovanjem med šolo in lokalno skupnostjo,
- s sodelovanjem med šolo in socialnimi partnerji,
- s sodelovanjem šole in širšim/evropskim okoljem,
- s posebnimi projekti.

4 Razprava

Med pomembne dejavnike v razvoju posameznikove osebnosti sta življenje in delo v skupini. Navezovanje stikov, medsebojno sprejemanje in potrjevanje, komuniciranje in zadovoljevanje potreb, so spretnosti, ki jih otroci pridobivajo v različnih družbenih okoljih. Osebnost posameznika se tako oblikuje v družini, vrtcu, šoli, med vrstniki in širšim socialnim okoljem. Rečemo lahko, da proces socializacije oblikujejo zunanji in notranji dejavniki, ki pomembno vplivajo na razvoj osebnosti.

S pregledom literature smo ugotovili, da različni avtorji definirajo vzgojne pristope različno. Kljub temu pa lahko med njimi najdemo podobnosti. Avtorji govorijo o dveh najpomembnejših raznolikostih vzgojnih pristopov. Vzgojitelji lahko uveljavljajo svojo moč, ki ima za posledico kaznovanja ali pa se odločijo za bolj permissivni pristop, ki upošteva svobodno voljo otrok. Utemeljitelj slednje vzgoje, ki velja za prijazno in brez kazni je bil Jacques Rousseau. Pravi (Rousseau, 1959, str 36-160), da sta narava in okolje pomembna faktorja v procesu vzgoje. V svojem delu »Emile ali o vzgoji« je utemeljil koncept naravne vzgoje, kjer se morajo vplivi ljudi in stvari podrediti vplivom iz narave. Njegov vzgojni koncept je izhajal iz načela, da se je dobro vrniti k človekovi dobri naravi kjer je cilj vzgoje vzgojiti svobodnega človeka, ki tudi sam nadvse ceni svobodo.

Avtorja Hoffman in Jung v svojih delih povesta, da je v vzgoji pomemben tudi zgled, ki ga dajejo vzgojitelji. Govorimo o t.i. vzgoji s podukom, kjer vzgajanec z opazovanjem vzgojiteljev ponotranji in prevzame določen način vedenja in vrednot.

Vzgojni pristopi imajo velik pomen na oblikovanje celotne naše družbe. Posledice oz. rezultati vzgoje vplivajo na delovanje v skupnosti, na doseganje rezultatov in splošno družbeno klimo ter kulturo. Vrednote družbe so produkt socializacije in izbranih vzgojnih pristopov. Od njih je odvisno kakšni posamezniki bodo oblikovali naš vsakdan, nas vodili in soustvarjali naše socialno okolje. Vzgoja otrok ima vpliv na celotno univerzalno odličnost.

Durkheim (1981, st 46-47) pojem vzgoje enači s pojmom edukacije in socializacije. Pravi, da je cilj vzgoje, da iz človeka kot individualnega bitje ustvari družbeno bitje. Pravi, da življenje v družbi omogoča, da se prizadevanje ene generacije ne izgubijo, ampak prenesejo na naslednjo.

Posamezniki v organizacije prinašajo svoje vedenjske vzorce in vrednote, ki so posledica določenega vzgojnega stila. Zato je njihovo razumevanje pomembno, tudi za posameznike, ki uvidijo, da njihov način dela ne prinaša želenih rezultatov. Posledica vzgoje, ki se kaže tudi pri delu v organizaciji, je zagotovo stres. Lužar (2012, str. 9) pravi, da je pomembno, da vodstvo nauči ljudi prepoznavati stresne situacije še preden se zgodijo. Menedžerji se morajo zavedati, da in zniževanje stopnje stresa vodi v bolj zdravo in produktivnejše delovno okolje.

Govoriti o tem kateri vzgojni pristop je najbolj primeren, je težka naloga. Zagotovo pa je potrebno upoštevati otrokove pravice in njegov glas, ter izbrati pristop, ki ne zatira njegovih ustvarjalnih potencialov, temveč jih spodbuja in vrednoti pozitivno. Pomembno je tudi upoštevanje zakonskih predpisov in temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Vzgojitelji morajo vzgajati s pomočjo dobrih vrednot, z učenjem strpnosti in sprejemanjem drugačnosti. Pomemben je demokratičen pristop, ki posamezniku daje občutek pomembnosti in aktivnega udeleženca.

5 Zaključek

Naše raziskovanje je preglednega značaja. V pregledu literature smo se seznanili s pojmom univerzalne odličnosti s poudarkom na izobraževanju in vzgoji. Pregledali smo nekatere poznane vzgojne pristope in jih opredelili na podlagi nekaterih poznanih teorij o vzgoji.

Raziskave je opravljena na zbranih člankih in knjigah, katera tematika se nanaša na vzgojne pristope. Poznavanje vzgojnih pristopov je pomembno saj oblikujejo univerzalno odličnost in ustvarjajo posameznikovo osebnost. Od te je odvisno kako bo neka organizacija delovala, kakšno kakovost lahko dosega in kako uspešna je lahko.

Z raziskavo smo želeli pregledati kateri vzgojni pristopi so teoretsko opredeljeni in možne načine, ki se uporabljajo v odnosih med vzgojiteljem in vzgajancem. V prihodnje bi bilo potrebno pregledati večje število strokovne literature ali izvesti raziskavo kako so poznani pristopi uporabljeni v praksi in kakšne so njihove posledice.

Vzgoja otrok zagotovo ni lahko naloga, katere bi se lahko vzgojitelji lotili po točno načrtani poti. Vzgojne pristope je potrebno uporabljati na spoštljiv način in se prilagajati nastalim problematikam, do katerih pride zaradi socializacije posameznika. Oblikovanje posameznika in način njegovega vzgajanja se odraža skozi celotno njegovo življenje in sicer, preko vrednot, solidarnosti, svetovljanstvu, varovanju okolja in njegovemu delovanju v celotni družbi.

Reference

1. Bergant, M. (1994). *Nove teme pedagoške sociologije in sociologije reforme šolanja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
2. Bukovec, B., Pinterič, U., & Pandiloska, A. (ur.). (2009). 21. mednarodni forum odličnosti in mojstrstva in Konferenca zmagovalcev: *Uveljavljanje univerzalne odličnosti kot odgovor na izzive sedanjosti in prihodnosti*. Novo mesto: FOŠ

3. Bukovec, B. (2007). *Nova paradigma odličnosti*. 19. Forum odličnosti in mojstrstva Otočec 2007. Novo mesto: FOŠ
4. Devjak, T. (2005). *Poglavja iz teorije vzgoje za naravoslovce in vzgojitelje ter vzgojiteljice predšolskih otrok*: študijsko gradivo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
5. Durkheim, E. (1981). *Vaspitanje i sociologija*. Beograd: Zavod za odžbenike I nastavna sredstva
6. Gabrijelčič, J. (1995). *Od kakovosti k odličnosti po poti organizacijskega razvoja*. Novo mesto: Dolenjska založba.
7. Hoffman, M.L. (1970). *Moral development*. V: Carmicheal`s Maunual of Child Psychology, Vol. II, str. 261-359, New York.
8. Ivanko, Š. (2007). *Sodobne teorije organizacije*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
9. Jacob, C. (2002). *Mar otroke sploh še lahko vzgajamo?*. Ljubljana: Oka otroška knjiga.
10. Jaffe, M. L. (1998). *Adolescence*. New York: John Wiley & Sons.
11. Jeriček, H. (2011). *Ko učenca stresa stres in kaj lahko pri tem stori učitelj: priročnik za učitelje in svetovalne delavce*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
12. Juul, J. (2008). *Kompetentni otrok: družina na poti k novim temeljnim vrednotam*. Radovljica: Didakta.
13. Jung, C.G. (2002). *Psihologija in vzgoja*. Ljubljana: Študentska založba.
14. Kociper, T. (2011). *Vzgojni priročniki za starše*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
15. Kroflič, R. (1997). *Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje*. Ljubljana: Vija.
16. Kroflič, R. (2011). Ali poklicne in strokovne šole potrebujejo vzgojni koncept. V R. Kroflič (ur.), *Kazen v šoli?: Izbrani pristopi k sankcioniranju prestopkov in podpori prosocialnega ter moralnega ravnanja* (str. 178-190). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
17. Lužar, M. (2012). *Prepoznavanje in obvladovanje stresa med srednješolskimi učitelji*. RUO, 1(1), 1-10.
18. Pantley, E. (2001). *ABC odlične vzgoje*. Zakladnica nasvetov za starše. Ljubljana: Mladinska knjiga.
19. Peček Čuk, M. & Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje: sodobna vprašanja teorije vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
20. Rousseau, J. J. (1959). *Emil ali o vzgoji*. Ljubljana: Državna založba.
21. Ule, M. (2008). *Za vedno mladi?: Socialna psihologija odrasčanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Šebart, M. (1990). *O namenih in stilih vzgajanja nekoliko drugače*. Iskanja – vzgoja, prevzgoja, 9.
23. Žorž, B. (2010). *O pogubnosti permisivne vzgoje*. Salezijanski vestnik, 50 (1), 6-7.

Tjaša Škoda je leta 2013 diplomirala na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani in pridobila strokovni naziv univerzitetna diplomirana socialna delavka. Trenutno na Fakulteti za organizacijske študije v Novem mestu opravlja magistririj menedžmenta kakovosti.
